

بررسی اثرات (اقتصادی - اجتماعی) شهرک صنعتی سپهر در توسعه نواحی روستایی و کیفیت زندگی ساکنین (مطالعه موردی شهرستان نظرآباد)

بیژن زارع^۱، محسن توده رنجبر^۲

^۱ دانشیار دانشگاه خوارزمی تهران

^۲ کارشناس ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی

چکیده

تاکید بر صنایع روستایی، صنایع کوچک، شهرک های کوچک صنعتی و تمرکز زدایی از فعالیت های صنعتی در کشور ما در دولت نهم از ۴۵۵ به ۷۸۸ و در دولت یازدهم به ۹۲۹ شهرک صنعتی رسید. شهرک صنعتی سپهر در زمین های غیر قابل کشت و نامساعد برای کشاورزی منطقه احداث شده و نه تنها باعث از بین رفتن کشاورزی منطقه شده، بلکه تولیدات کشاورزی منطقه حکم مواد اولیه بعضی از شرکت های صنعتی محسوب شده، همچنین باعث جذب افرادی که به علت رونق نداشتن کشاورزی در فصل زمستان بیکار می باشند شده است. روش تحقیق به صورت پیمایشی و توصیفی - تحلیلی است. روش گردآوری اطلاعات نیز به صورت کتابخانه ای، مصاحبه، و میدانی از طریق پرسشنامه در قالب طیف لیکرت طراحی و تحلیل یافته ها با استفاده از نرم افزار Spss و آزمون ناپارامتری و یلکاکسون صورت گرفته است و جامعه آماری نیز مبتنی بر ۸۰۸۱ خانوار روستایی ساکن با جمعیت ۲۹۱۶۴ نفر در اطراف شهرک صنعتی سپهر با تعداد ۵۰۰۰ نفر کارگر شاغل در ۱۴۰ واحد فعال در شهرک صنعتی سپهر می باشد. نتایج تحقیق نشان می دهد استقرار شهرک صنعتی از نظر اقتصادی، اثرات بسزایی در توسعه نواحی روستایی همجوار خود داشته، بطوریکه در شاخص های منتخب شامل خوراک، پوشاک، کیفیت و مالکیت مسکن، رضایت و ثبات و امنیت و تنوع شغلی، افزایش درآمد، عدم مهاجرت، انگیزه ماندگاری، بهبود تغذیه و کیفیت زندگی بهبود قابل توجه حاصل شده است.

واژه های کلیدی: نواحی صنعتی، توسعه اقتصادی، صنعتی شدن روستاها، شهرک صنعتی سپهر

مقدمه

توسعه روستایی از اهداف دولت ها، به ویژه در کشورهای در حال توسعه به شمار می رود، چرا که روستاها با دارا بودن منابع طبیعی و کشاورزی متعدد، به سبب وجود مسائل و مشکلات فراوانی چون فقر، بیکاری، ضعف زیرساخت های اقتصادی، کمبود فعالیت های خدماتی درون زا، پایین بودن نرخ بهره وری در بخش کشاورزی و بخش تولیدات روستایی و زوال منابع طبیعی، توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در آن با محدودیت مواجه است این مسئله باعث شده است که در دهه های اخیر، توسعه روستای مورد توجه خاص قرار گیرد و نظریه پردازان، برنامه ریزان و مجریان دولتی، درصد برآیند تا با راهبردها و راهکارهای جدید، از معضلات و مسائلی که این نواحی گریبانگیر آن است، بکاهد. یکی از این راهبردها که در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار دارد و اجرای آن، نتایج مثبتی به همراه داشته، توسعه و گسترش صنایع در نواحی روستایی می باشد، به عبارت دیگر، اقدام برای توسعه صنایع روستایی می تواند با افزایش رفاه عمومی، کاهش فقر و ایجاد اثرات مثبت در دیگر ابعاد توسعه، زمینه ی ایجاد فضای زیستی مناسب در ابعاد محیطی، اجتماعی و فرهنگی روستاییان را فراهم کند (سجادی قیداری و همکاران، ۱۳۹۳) و (Antonio Diaz Andrade, ۲۰۰۹). محیط روستا به عنوان یک محدوده زیست محیطی، متاثر از سیستم های مختلف طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است که تغییر در هر یک از این سیستم ها، کلیت محیط روستا را دستخوش تغییرات می سازد و در نهایت، منجر به توسعه یا عقب ماندگی آن خواهد شد، در این میان، بخش صنعت به عنوان یک سیستم مهم از ساختار محیط روستا، به دلیل ایجاد اشتغال، افزایش در آمد و کاهش فقر جامعه روستایی، به ویژه در جوامعی که اقتصاد کشاورزی بر آن حکمفرما است. از اهمیت بسزایی برخوردار می باشد (بذر افشان و همکاران، ۱۳۹۲).

صنعتی سازی روستایی، راهبردی است که ابزارهای مناسب برای نوع سازی اقتصاد روستای را فراهم می آورد، از این رو، رویکردی اقتصادی به شمار می رود که با ایجاد اشتغال و افزایش و توزیع متعادل تر درآمدها، سطح زندگی روستاییان را بهبود بخشیده و زمینه ی دستیابی به توسعه ی پایدار روستایی را فراهم می سازد (Lee, ۲۰۰۷). تاثیرات نفوذ صنعت در مناطق روستایی با ایجاد اقتصادی فعال می تواند دارای اثرات تکاثری باشد، به طوری که تجربیات کشورهای متعدد نشان می دهد هر تغییر ساختاری از طریق صنعتی شدن، نه تنها نقش اقتصادی با ارزشی در مناطق روستایی ایجاد می کند، بلکه منجر به اقتصاد خود رانشی می شود (Wheitz, ۲۰۰۶). براین اساس، صنعتی شدن می تواند از طریق افزایش تولیدات روستایی، بهره وری ایجاد فرصت های شغلی، تامین نیازهای اساسی و ایجاد پیوند با دیگر بخش های اقتصادی، نقشی بسیار مهم در توسعه ی روستایی ایفا کند (Radpear, ۲۰۰۸).

برخی از محققان نظیر ام. تی. هاگ معتقدند که صنعت باید به عنوان مهم ترین مولفه ی هر برنامه ی توسعه یکپارچه روستایی پذیرفته شود، زیرا صنعتی شدن، ضمن ایجاد مهارت های جدید و ایجاد هماهنگی، موجب شکستن موانع سنتی رشد اقتصادی در مناطق روستایی می شود (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۵). از اواخر قرن ۱۹، تفکر ایجاد مناطق یا شهرک های صنعتی به دلایل رشد صنعت، محدودیت زمین، جلوگیری از آلایندهای صنعتی و همچنین استفاده از صرفه جویی مقیاس صنایع، در تعدادی از کشورهای صنعتی آغاز گردید (Antonio Diaz Andrade, ۲۰۰۹) شهرک های صنعتی، به خصوص از نیمه دوم قرن بیستم به بعد، سرعت فزاینده ای به خود گرفت؛ در حال حاضر، با مطرح شدن خوشه های صنعتی، این شهرک ها هرچه بیشتر به سمت تخصصی شدن پیش می رود (Cavana & et al, ۲۰۰۲) امروزه صنعت به مثابه عاملی مطرح می شود که اثرات آن در همه ی بخش ها، به ویژه در بخش اقتصادی احساس می شود و سبب تحرک قسمت زیادی از منابع مالی در راستای توسعه اقتصادی می گردد؛ براین اساس، در دهه ی اخیر استقرار صنایع در روستا در قالب شهرک ها و نواحی صنعتی با هدف دستیابی به توسعه روستایی، مورد توجه برنامه ریزان و مسئولان کشور قرار گرفته است (بذر افشان و همکاران، ۱۳۹۲) مشخصات عوامل ظهور برنامه ریزی برای آینده، معیارهای استقرار و اثرگذاری شهرک های صنعتی بر جنبه های مختلف را نباید جدا از تاثیرات کلی صنعت، زندگی صنعتی و فرهنگ صنعتی دانست (Cook, ۲۰۰۵) هر چند تاثیر شهرک های صنعتی بر نواحی روستایی بسته به هر کشوری و مکانی و زمانی متفاوت است، ولی به هر صورت این اثرات بر نواحی روستایی

آن چنان زیاد است که در برخی از متون توسعه روستایی از شهرک ها و نواحی صنعتی به عنوان موتور محرکه توسعه روستایی یاد شده است (Vepa , ۲۰۰۲).

در این راستا بررسی و تحلیل اثرات اقتصادی و اجتماعی نواحی صنعتی بر ابعاد مختلف زندگی روستائیان و نیز مطالعه ی عوامل موثر در عملکرد و موفقیت این نواحی بسیار مهم بوده و می تواند در بسط اثرات توسعه ی این نواحی روستایی در کشور موثر باشد. این پژوهش ضمن بررسی ابعاد و آثار صنعتی شدن روستایی و تبیین اهمیت و جایگاه نواحی صنعتی به بررسی موردی، ناحیه ی صنعتی سپهر شهرستان نظر آباد می پردازد و پیامدهای اقتصادی - اجتماعی آن بر زندگی ساکنین روستاهای اطراف تحلیل می شود سوال اصلی پژوهش این است که : تاسیس ناحیه ی صنعتی سپهر در شهرستان نظر آباد چه اثرات اجتماعی - اقتصادی را بر ابعاد مختلف زندگی شاغلین ناحیه ی صنعتی روستایی داشته است ؟

ادبیات و پیشینه تحقیق

مطالعات زیادی پیرامون نواحی صنعتی و اثرات و پیامدهای آن در فضاهای جغرافیایی صورت گرفته است. در ایران هم مطالعاتی از جمله (طاهرخانی ۱۳۸۰ ؛ نجفی کانی و مطیعی لنگرودی ۱۳۸۶، تقدیسی ۱۳۸۶، فرجی سبکبار ، ۱۳۸۱) انجام شده است که نتایج آنها نشان دهنده ی بهبود وضعیت زندگی روستائیان پس از استقرار نواحی صنعتی در روستاها است. در این مطالعات کمبود و توزیع نابرابر اراضی کشاورزی از جمله مهم ترین موانع توسعه ی روستایی و عامل اصلی مهاجرت های روستایی - شهری قلمداد شده است. در جدول شماره ۱ چکیده ای از این مطالعات ارائه می شود:

جدول (۱) خلاصه مطالعات تحقیقات درمورد اثرات صنعتی شدن روستاها بر زندگی روستائیان

ردیف	محقق	عنوان تحقیق	سال تحقیق	نتیجه تحقیق
۱	مهدی طاهرخانی	صنایع کوچک سنگ بنای استراتژی توسعه روستایی	۱۳۷۹	نقش صنایع کوچک مقیاس در توسعه صادرات و ایجاد فرصت های اشتغال جذب نیروی کار مازاد
۲	جمیله توکلی نیا	تأثیرات اقتصادی - فضائی شهرک های صنعتی بر منطقه تهران بزرگ	۱۳۷۹	بررسی عملکرد شهرک های صنعتی با توجه به شرایط زمانی مکانی
۳	یعقوب انتظاری	ارزشیابی تمایل شرکتهای صنعتی به کسب دانش از دانشگاه با استفاده از مطلوبیت چند صفتی	۱۳۸۰	بررسی علل تمایل بنگاه ها به کسب دانش از طریق تحقیق و توسعه
۴	رکن الدین افتخاری	استقرار صنعت در روستا و نقش آن در رفاه مناطق روستایی	۱۳۸۱	ایجاد فرصتهای شغلی تولید درآمد برای اقشار فرودست روستایی و بهبود توزیع در آمد شاغلین واحدهای صنعتی نسبت به غیرصنعتی و همچنین کاهش فقر ، کاهش مهاجرت های روستایی و افزایش رفاه در مناطق روستایی
۵	محمد قاسمی سیانی	اثرات احداث شهرکهای صنعتی در نوادحی روستایی ، شهرک صنعتی کوهپایه اصفهان	۱۳۸۳	بررسی نوع صنعت با مناطق کوهپایه ای و سنخیت با کشاورزی منطقه
۶	محمود مرادی مطیعی لنگرودی	جایگاه صنایع در فرایند صنعتی سازی و توسعه روستایی بخش مرزی بیرجند	۱۳۸۴	نقش صنایع روستایی در جهت اشتغال پایدار و درآمد جهت توسعه روستایی
۷	سید حسن مطیعی لنگرودی	اثرات اقتصادی و اجتماعی شهرکهای صنعتی در نواحی روستایی ، شهرک صنعتی مشهد	۱۳۸۴	بررسی نقش شهرک ها در جذب جمعیت و ارتقای کیفی زندگی و پیوند با فعالیت های تلفیقی با کشاورزی

۸	سید حسن مطیعی لنگرودی علی نجفی کانی	بررسی و ارزیابی اثرات شهرک ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی	۱۳۸۵	ناحیه صنعتی در شهر بابل تاثیر به سزایی در رشد مناطق روستایی داشته
۹	شاپان و حکمت شاهی اردبیلی	نقش صنایع روستایی در توزیع بهینه درآمد	۱۳۸۶	ایجاد فرصتهای شغلی تولید درآمد برای اقشار فرودست روستایی و بهبود توزیع درآمد شاغلین واحدهای صنعتی نسبت به غیرصنعتی و همچنین کاهش فقر، کاهش مهاجرت‌های روستایی و افزایش رفاه در مناطق روستایی
۱۰	اسماعیل نصیری	صنایع روستایی، عامل تاثیر گذار بر فرآیند توسعه اقتصادی و اجتماعی	۱۳۸۷	ناحیه صنعتی در شهر بومهن در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستای اطراف تاثیر مثبتی داشته
۱۱	مجتبی قدیری هادی قراگوزلو	نقش نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی سکونت گاههای روستایی	۱۳۹۰	ناحیه صنعتی خورآباد در استان قم نقش مثبتی در توسعه اقتصادی روستاهای اطراف داشته
۱۲	مهدی پورطاهری عبدالرضا افتخاری محمد رضا نقوی	نقش شهرک های صنعتی در توسعه اقتصادی روستاهای پیرامون	۱۳۹۱	شهرک صنعتی بهشدر در توسعه اقتصادی روستاهای پیرامون موثر بوده
۱۳	پاشازاده	بررسی اثرات اقتصادی - معیشتی شهرک های صنعتی در توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی شهرک صنعتی گرمی)	۱۳۹۱	ارتفاع کیفی زندگی و تغییر در الگوی مصرف کالاهای بادوام (بهبود زندگی شاغلین روستایی شهرک صنعتی)
۱۴	همیه برقی رمضان طوسی	اثرات اقتصادی شهرک های صنعتی بر توسعه نواحی روستایی همجوار	۱۳۹۲	شهرک صنعتی آق قلا بر توسعه نواحی روستایی همجوار تاثیر بسزایی داشته است
۱۵	ژائو پنگ شن	Spatial Inequalit of Rual Industrial Development Chin, ۱۹۹۴	۱۹۹۴	مشخص نمودن کیفیت فضاهای صنعتی در روستاهای چین
۱۶	اسلام ریزوانول	بررسی اثرات صنعتی مناطق روستایی چین در دوره قبل و بعد از اصلاحات ارضی	۱۹۹۴	افزایش درآمد خانوارها و تغییرات اساسی الگوی مصرف مواد غذایی و کالاهای مصرفی
۱۷	آلکا پاربخ و همکاران	صنعتی شدن به عنوان بخشی از فرآیند توسعه همه جانبه روستایی بورییا، هند	۱۹۹۶	کاهش فقر در منطقه و افزایش آگاهی ها، گسترش آموزش، سرمایه گذاری بیشتر در بخش کشاورزی و افزایش درآمد خانواده های کم درآمد اشتغال زایی در بخش غیر کشاورزی و افزایش درآمد روستاییان
۱۸	هولاف فاس	تاکید بر اهمیت صنایع کوچک مقیاس در مناطق روستایی	۱۹۹۷	اشتغال زایی بیشتر در مناطق روستای نسبت به مناطق شهری
۱۹	لیلیان بچنر الساندرا بگرین	Eco-Industrial Park Development in Rio de janeiro Brazil :a tool for sustainable development ۲۰۰۰	۲۰۰۰	توجه به شرایط زیست محیطی و اکولوژیکی پیدایش شهرک های صنعتی در برزیل
۲۰	شالینگ سینگها امیت کاپور	Industrial Estates Planning and Manengment in India-۲۰۰۰	۲۰۰۰	پیامد شهرک های صنعتی و اثرات آن در توسعه روستایی و یکپارچگی بسوی اکولوژی صنعتی
۲۱	اسکینر	مقررات اجتماعی و زیست محیطی در مناطق روستایی چین	۲۰۰۳	کسب درآمد و کاهش شکاف درآمدی در سطح روستا، اشتغال زایی و جذب نیروی کار روستایی
۲۲	بانک جهانی	Industrial Estates Development ۲۰۰۵	۲۰۰۵	انتخاب مکان مناسب برای ایجاد شهرک های صنعتی و تامین سلامتی نواحی و سکونت گاهها

۲۳	آینت مخرجت ژائو بوژانگ	Rural Industrial ization in Chin anindia Role of policies and institutions ۲۰۰۹	۲۰۰۹	بررسی نقش موسسات و بنگاه های صنعتی در توسعه صنعت در سطح روستاها
۲۴	ساندرا و سری ویسانا	Rural, Industrial ization : Challengesand proposition. ۲۰۰۹	۲۰۰۹	هدف استقرار واحدهای صنعتی درمقیاس های کوچک و بزرگ متناسب با پتانسیل های روستایی

اهمیت موضوع

مطالعات مختلف توسعه ی اقتصادی اهمیت فعالیت های غیرکشاورزی را در فرآیند توسعه ی روستایی خاطر نشان کرده و بر نقش آن به عنوان یک عامل مهم در کاهش تفاوت درآمدی و فقر خانوارهای روستایی تاکید دارند (Hare ۱۹۹۲). به همین دلیل امروزه نیز حدود یک چهارم اشتغال روستاییان در کشورهای در حال توسعه مربوط به فعالیت های غیر کشاورزی است (برنامه عمران ملل متحد، ۱۳۸۰) تحول ساختاری از اقتصاد مبتنی بر کشاورزی سنتی به یک اقتصاد مبتنی بر بخش های صنعت و خدمات توسط برخی از نظریه پردازان توسعه به عنوان فرآیند توسعه در نظر گرفته می شود (joshi و ۱۹۹۷) صنعتی کردن روستاها جهت پیشرفت کشور و استقلال اقتصادی جامعه از اهمیت حیاتی برخوردار است. زیرا چنانچه استقرار صنعت محدود به شهرها باشد چنین توسعه ای پایدار نخواهد بود (رائو، ۱۳۶۶) صنایع روستایی در واقع صناعی هستند که در نقاط و یا مراکز روستایی مستقر شده و عمدتاً از نیروی کار روستایی استفاده می کنند، همچنین این صنایع عموماً پیوندهای بازاری نسبتاً محدودی از لحاظ جغرافیایی دارند هدف از صنعتی سازی روستاها ایجاد صنایع کوچک و کارآمد در نواحی روستایی است که به اشتغال غیر زراعی و ایجاد درآمد در نواحی روستایی کمک کند. بعلاوه هدف از استقرار این صنایع، بهره برداری بهینه از منابع محلی و نیز تقویت موقعیت نهادهای درون منطقه ای است صنعتی شدن همیشه به عنوان عنصر ضروری رشد و توسعه ی اقتصادی در نظر گرفته می شود و با توجه به اثرات مثبت و متبوع آن بر جامعه و سرانه درآمدی افراد معیارهای اصلی توسعه اقتصادی به شمار می رود (joshi, ۱۹۹۷). به طور کلی صنعتی شدن روستایی از دو دیدگاه مطرح است:

الف: استقرار صنعت در مناطق روستایی: در این دیدگاه موضوع محوری این است که چگونه و چه نوع صناعی باید در مناطق روستایی مستقر شوند. براساس این دیدگاه سه الگو برای کمک به صنعتی شدن مناطق روستایی وجود دارد:

- احداث کارخانه های بزرگ در نزدیکی روستاها که مواد مورد نیاز خود را از محصولات کشاورزی روستای در منطقه تامین می کنند.
- حفاظت و تشویق صنایع دستی و محصولات صنعتگران محلی
- تشویق به ایجاد واحدهای کوچک که محصولات کشاورزی را فرآوری نموده و یا برخی از نهادهای کشاورزی را تعمیر و یا تولید می کنند.

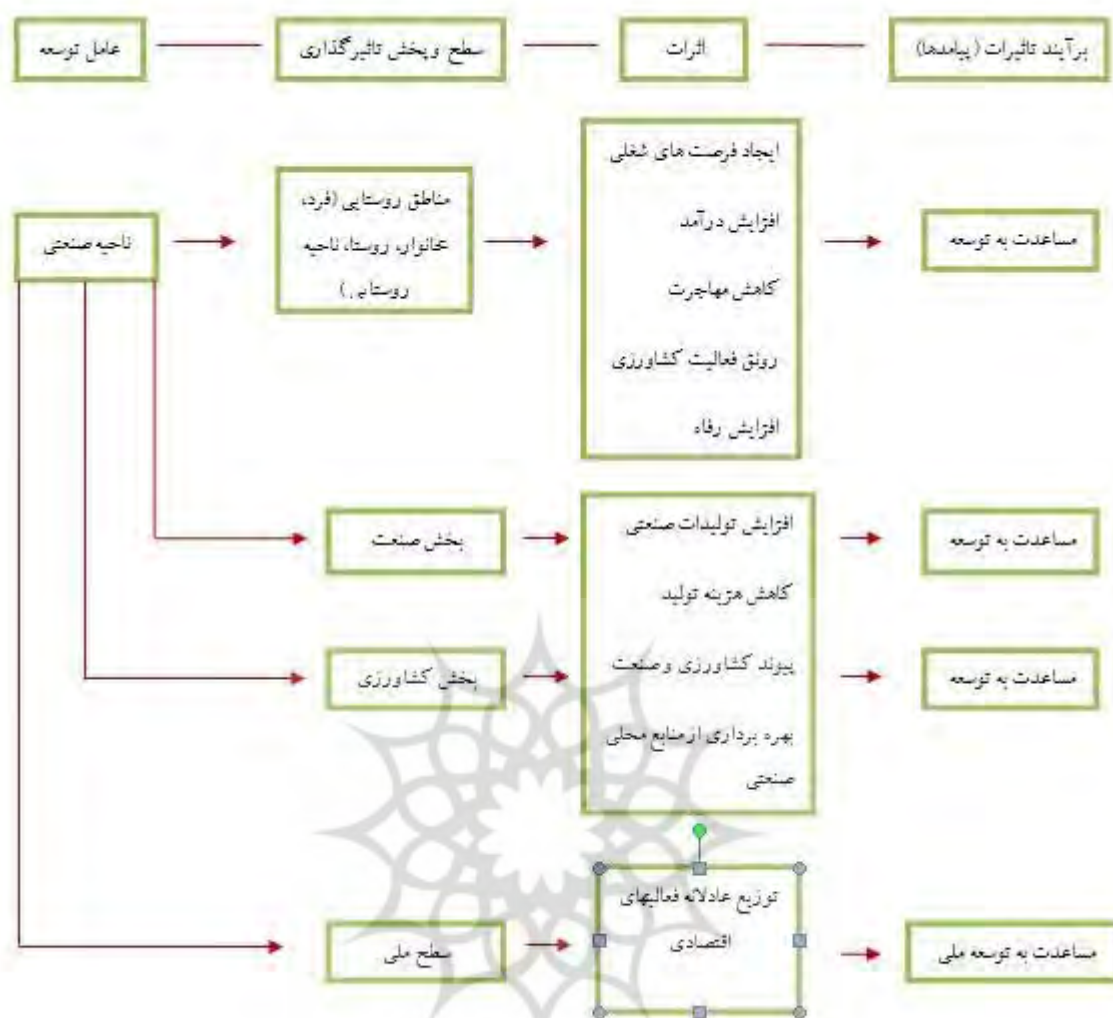
ب: صنعتی کردن مناطق روستایی: این دیدگاه صنعتی شدن روستا را به عنوان فرآیندی تلقی می کند که ضمن ایجاد تنوع در فعالیت های اقتصادی روستا، آن را به عنوان وسیله ای برای ارتقاء شرایط زندگی روستاییان و کمک به توسعه ی روستایی به شمار می آورد. این دیدگاه به صنعتی شدن مناطق روستایی به عنوان وسیله ای برای نیل به توسعه اقتصادی - اجتماعی در این مناطق توجه داشته و صنایع روستایی را ابزاری برای تامین نیازهای جامعه در نظر می گیرد (Misra, ۱۹۸۵). با این حال براساس نظریه های مرتبط با صنعتی کردن مناطق روستایی این گونه استنباط می شود که صنعتی شدن مناطق روستایی به معنای استقرار صنعت در تمامی مراکز روستایی نیست، بلکه هدف از فرآیند صنعتی شدن ایجاد مجتمع ها و نواحی صنعتی در مراکز روستایی منتخب است تا این مراکز بتوانند ضمن بهره برداری از منابع محلی کانون مناسبی برای تحت

پوشش قراردادن مراکز روستایی پیرامون خود باشند. بدین منظور به نظر می رسد که مفهوم صنعتی شدن روستایی تا حدود زیادی می تواند مترادف با ایجاد نواحی صنعتی در مناطق روستایی باشد. (طاهرخانی، ۱۳۷۹). ناحیه ی صنعتی روستایی زمین آماده شده ای است که در موقعیت مناسب از نظر مرکزیت نسبت به چند روستا استقرار یافته و جهت احداث صنایع روستایی براساس طرح جانمایی و مقررات خاص ایجاد می گردد و معمولا تمام یا برخی از تسهیلات و خدمات از قبیل آب، برق، خیابان های دسترسی، آتش نشانی، خدمات عمومی و رفاهی نظیر بانک، پست، درمانگاه در آن استقرار می یابد (رحیم نیا، ۱۳۷۱).

همچنین در زمینه ی ایجاد نواحی صنعتی سه رویکرد به شرح زیر مطرح است :

- نواحی صنعتی و رویکرد تقویت بنیان های کشاورزی
- نوای صنعتی و رویکرد افزایش درآمد و تقویت سرمایه گذاری در مناطق روستایی
- نواحی صنعتی و رویکرد تمرکز زدایی صنعتی

به هر حال با هر رویکردی که به توسعه ی نواحی صنعتی در نواحی روستایی اقدام نماییم . این نواحی می توانند آثار مثبت اقتصادی – اجتماعی متنوعی برای روستاها باشند (Rizwanul, ۱۹۸۷; Lee, ۲۰۰۱; Sjholt, Floyand, ۲۰۰۷; franco) (Sotte and Roberto esposti, ۲۰۰۲). از این رو فرصت های جدید شغلی و افزایش درآمد دغدغه های اصلی برنامه ریزان و وجهه ی غالب سیاست ها و راهبرهای توسعه روستایی را تشکیل می دهد. استقرار صنایع در روستاها قادر است فرصت های شغلی و درآمدی بیشتر ایجاد کنند و از این رو بستر مناسبی برای توسعه ی روستایی به شمار می آید (حاجی نژاد ، ۱۳۸۵) همچنین استقرار صنعت و نواحی صنعتی در محیط روستاها می تواند با تقویت بنیان های اقتصادی، اشتغال زایی، جذب نیروی مازاد کار و بسیج سرمایه اندک به بهره برداری از منابع و مهارت های محلی انجامیده وبا شکستن دور باطل فقر از مهاجرت روستاییان به شهرها جلوگیری کند (صحراپیان، ۱۳۸۰؛ مشیری، ۱۳۸۶) صنایع روستایی بیش از دیگر صنایع بخصوص صنایع بزرگ اشتغال زا می باشند، زیرا این گروه از صنایع سریع تر از صنایع بزرگ ایجاد اشتغال می کنند و زمان لازم برای فراهم کردن مقدمات استقرار این صنایع کوتاه تر است (دربان آستانه ، ۱۳۸۳). توسعه ی نواحی صنعتی علاوه بر ایجاد اشتغال پایدار از طریق جذب نیروی کار فصلی در ماه های سردسال که فعالیت کشاورزی به حد اثل می رسد، منبع در آمد مکملی برای خانوارهای کم درآمد و آسیب پذیر محسوب می شود..

نمودار (۱) فرآیند تأثیرگذاری ایجاد نواحی صنعتی در توسعه نواحی روستایی
 ماخذ : (طاهرخانی، ۱۳۷۹) (با اصلاحات و اضافات)

استقرار صنعت در نواحی روستایی در کنار افزایش در آمد ثبات درآمدی، تغییر الگوی مصرف و کاهش تفاوت های درآمدی بین شهرنشینان و روستاییان را به همراه دارد (Rizvanul , ۱۹۹۴) درجایی دیگر کورن Curran معتقد است که استقرار نواحی صنعتی در روستاها، موجی از ایجاد فرصت های شغلی جدید و کاهش بیکاری و در نتیجه افزایش میزان رضایت شغلی به وجود می آید (Curran, ۱۹۹۱). همچنین گایدرد در مطالعاتی که پیرامون اثرات استقرار نواحی صنعتی در روستاها انجام داده به این نتیجه رسیده که اشتغال مهمترین پیامدی است که می تواند مسایل دیگر مانند مهاجرت های روستایی را به شدت تحت تأثیر قرار دهد و تمایل به ماندگاری در روستاها را بالا ببرد (Guidry , ۱۹۹۷) با توجه به رشد بالای جمعیت، محدودیت زمین کشاورزی و گسترش کشت مکانیزه، ایجاد فرصت های شغلی جدید از طریق فعالیت های اقتصادی جنبی اجتناب ناپذیر است که در این بین توجه خاصی به صنایع روستایی شده است. در این راستا کمیسیون اقتصادی و اجتماعی آسیا و اقیانوسیه در سی و نهمین نشست خود در سال ۱۹۸۳ بر نقش برجسته ی این صنایع تأکید نموده و معتقد است که چنین صنایعی برای

کشورهای در حال توسعه منطقه ی اسکاپ از طرق گوناگون بسیار مفید بوده و می تواند آنها را در مقابله با مشکلات اقتصادی و اجتماعی یاری دهد (سازمان ملل متحد ، ۱۳۶۶) علاوه بر این کمیسیون معتقد است که مهمترین نتایج استقرار صنعت درنواحی روستایی این است که از منابع انسانی مازاد در محیط روستاها به خوبی استفاده می شود و در واقع تمایلی برای کنترل مهاجرت نیروی انسانی فعال می باشد (Woldsemait , ۱۹۷۹) اندیشه ی تضاد منافع اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی در فرآیند توسعه امر بدیهی است و این موضوع وجود دارد که توسعه اقتصادی با پیامدهای اجتماعی و محیطی منفی حاصل رابطه ی نابرابری بین منافع اقتصادی با منافع اجتماعی و محیطی همراه است (Barbier , ۱۹۸۷) درزمینه ی صنایع، از یک سو مساله ی اشتغال، تولید، خودکفایی و بسیاری از مشخصه های مشابه دیگر مطرح است و ازسوی دیگر آلودگی، تخریب، خسارت و مسایلی از این دست به چشم می خورد (جعفری و کریمی ، ۱۳۸۴) با این حال صنعتی شدن روستا ضمن ایجاد فعالیت اقتصادی دارای اثرات تکاثری می باشد. بطوری که تجربیات کشورهای متعدد نشان میدهد که هر تغییر ساختاری از طریق صنعتی شدن نه تنها ارزش اقتصادی مفید درمناطق روستایی ایجادمی کند بلکه منجر به رونق اقتصاد نیز می شود (مطیعی ، ۱۳۸۶). از دیگر پیامدهای مهم در اثر استقرار نواحی صنعتی ایجاد رفاه درنواحی روستایی است (۲۰۰۶ ، Xiaoping ; ۱۹۸۷ ; Parkins , ۲۰۰۲ ; Scott) که ابعاد متفاوتی چون مسکن ، بهداشت، بیمه، مشارکت های روستایی و بهبود گذران اوقات فراغت را در برمی گیرد (تقدیسی ، ۱۳۸۶). نواحی صنعتی با وجود کمترین هزینه ی ایجاد تاسیسات زیربنایی مزایای بسیاری را برای شرکت های صنعتی فراهم می کنند و با تمرکز زدایی صنعتی باعث تسریع در فرآیند توسعه ی منطقه ای می گردد. در این راستا بررسی تجربه و توسعه ی صنایع روستایی در کشورهای درحال توسعه بویژه کشورهای چین و هند که در این زمینه پیشگام بوده و تجارب موفقی داشته اند بسیار مفید بوده و می تواند اثرات اقتصادی – اجتماعی صنعت درنواحی روستایی را به طور عینی آشکار سازد . چین یکی از کشورهای موفق در زمینه ی توسعه صنایع روستایی است. در این کشور صنایع روستایی به عنوان یکی از پویاترین بخش های اقتصادی به شمار می رود و مهمترین منبع در آمد خانواده های دهقانی است (فرجی سبکبار ، ۱۳۸۳) تا قبل از اصلاحات اقتصادی سال ۱۹۷۸، تمامی تلاش ها در این کشور مبتنی بر توسعه ی کشاورزی بود، اما از سال ۱۹۷۹ دولت سیاست تمرکز زدایی را درپیش گرفت و درجهت کنترل دولت بر موسسات به سوی بازار آزاد گام برداشت (Heady ، ۱۹۹۸). هند نیز یکی از کشورهای درحال توسعه است که بخش عمده ای از جمعیت آن درنواحی روستایی ساکن هستند. این کشور در زمینه ی برنامه ریزی روستایی اقدامات چشمگیری انجام داده که می تواند الگویی برای کشورهای درحال توسعه باشد (Misra ، ۱۹۸۶) اولین گام دولت هند پس از استقلال در زمینه ی صنایع روستایی، برگزاری کنفرانس صنایع در سال ۱۹۴۷ بود. در سال ۱۹۴۸ اولین قطعنامه ی صنعتی این کشور با تاکید بر گسترش صنایع پایه صادر شد که در آن بر بسط فعالیت های تولیدی اعم از کشاورزی و صنعتی تاکید شد . در سال ۱۹۵۰ دفتر صنایع کوچک تاسیس شد ولی اولین کوشش برنامه ریزی شده برای توسعه ی صنایع از سال ۱۹۵۱ با تدوین برنامه ی پنج ساله ی اول شروع شد که به دنبال تمرکززدایی صنایع جدید از مراکز شهری و تاسیس مرکز صنعتی جدید درنواحی روستایی بود (دربان آستانه ، ۱۳۸۳).

درایران سابقه ی توسعه ی صنعت در نواحی روستایی به برنامه ی اول عمرانی (۱۳۲۷ – ۱۳۳۴) باز می گردد. در این برنامه یکی از اهداف شانزده گانه « فصل کشاورزی و آبیاری » « تشویق و توسعه ی صنایع روستایی » بود. هرچند که در طول سال های قبل از انقلاب اسلامی اقدام عملی خاصی در این زمینه صورت نگرفت. با پیروزی انقلاب اسلامی و تشکیل جهاد ، تقویت صنایع روستایی درکنار سایر اقدامات مورد توجه قرار گرفت . در این راستا ابتدا با صدور کارت شناسایی برای کارگاهها و صنایع

کوچک موجود در روستاها و سپس صدور مجوز برای ایجاد صنایع روستایی گام های اولیه در این زمینه برداشته شد. وزارت جهاد در طول برنامه ی اول توسعه اقدامات زیربنایی لازم را برای ایجاد ۳۳ ناحیه صنعتی روستایی در کشور انجام داد. در برنامه ی دوم توسعه (۱۳۷۴- ۱۳۷۸) یکی از اهداف فصل عمران روستایی « ارتقای ظرفیت اشتغال زایی صنایع کوچک و دستی در محیط های روستایی » بود به همین دلیل تا پایان سال ۱۳۷۵، تعداد نواحی روستایی به ۱۷۷ ناحیه افزایش یافت. در برنامه ی سوم و چهارم توسعه نیز یکی از راهکارهای توسعه و عمران روستایی، توجه به صنایع روستایی بوده است (رضوانی، ۱۳۸۳) به هرحال از ابتدای سال ۱۳۶۶ تا آبان سال ۱۳۸۳، تعداد ۱۹۹ واحد صنعتی در کشور احداث شده است. در سال ۸۹ حدود ۳۳۹ و در دولت نهم از ۴۵۵ به ۷۸۸ و در دولت یازدهم ۹۲۹ شهرک صنعتی ایجاد شد. (محمد علی سیدابریشمی معاون وزیر صنعت و معدن و تجارت اسفند ۱۳۹۳). در مجموع می توان گفت صنعتی سازی مناطق روستایی از جمله راهبردهایی است که به منظور توسعه ی نواحی روستایی در نقاط مختلف جهان تجربه گردیده و با وجود داشتن برخی نقاط ضعف به طور کلی راهبردی موثر در جهت توسعه ی روستایی بخصوص در کشورهای در حال توسعه به شمار می آید. « مایکل تودارو » در کتاب توسعه اقتصادی در جهان سوم، ابعاد و اهمیت توسعه روستایی و نقش آن در توسعه ملی را بدین صورت بیان می کند: توسعه کشاورزی و توسعه روستایی محور اصلی توسعه ملی است، وی معتقد است که توسعه و رشد بخش کشاورزی به عنوان موتور و محرکه اصلی توسعه روستایی است و علت آن را اشتغال بیش از ۸۰ درصد جمعیت روستایی جهان سوم بطور مستقیم و غیر مستقیم در فعالیتهای کشاورزی می داند در نظر تودارو توسعه ملی، به توسعه روستایی است چرا که ریشه تمامی مشکلات و مسائل عقب ماندگی مثل فقر، نابرابری در حال رشد، رشد سریع جمعیت و بیکاری فزاینده در مناطق روستایی قرار دارد. توسعه روستاها نه تنها ی بحث حاشیه ای و ساده نیست بلکه با توجه به نظر « تودارو » که توسعه ملی هر کشوری را در گروه توسعه روستایی آن کشور می داند، یک بحث مهم و حیاتی است لذا جهت توسعه پایدار ملی، هر کشوری نیازمند توسعه روستاها و توجه به روستا و روستایی می باشد. تقریباً ۳۲ درصد جمعیت کشور در روستاها ساکن هستند و توجه به آنان و رفع مشکلات معیشتی و اجتماعی آنها یک وظیفه اصلی و شرعی برای حکومت ها بویژه حکومت اسلامی ایران می باشد. پس توجه به روستاهای کشور باید یک وظیفه برای دولت محسوب شده و در کنار تمامی مسائل، برنامه ریزی توسعه روستایی را نیز جزء اولویت کاری خود قرار دهد. با توجه به اینکه یکی از ابعاد مهم توسعه بعد انسانی آن است بنابراین به لحاظ انسانی، لازم است که جامعه روستایی متناسب با جامعه شهری از فرصتها برخوردار گردد و همچنین با توجه به اینکه امروزه بیش از هر زمان دیگر توجه به حقوق انسانها و محرومیت زدایی از اجتماعات انسانی در کانون توجه همگانی قرار دارد و حق توسعه و برخورداری از امکانات و فرصتها، از حقوق مسلم انسانی محسوب می شود. لذا توسعه روستایی و برنامه ریزی برای تحقق آن در کشور یکی از ضرورتهای مهم در فرآیند توسعه ملی است.

فقر و بیکاری از جمله مشکلات بزرگ و اصلی در روستاهای ماست و این امر باعث تشدید مهاجرتهای روستایی می شود و همچنین با توجه به اینکه جوان و نخبه گزین بودن از ویژگیهای بارز مهاجرتهای روستایی است. بنابراین برای رفع فقر و بیکاری در روستاها، توسعه روستایی یک ضرورت بنظر می رسد که در این راه می توان با متنوع کردن اقتصاد روستایی و همچنین با استفاده از کارآفرینی و ایجاد بنگاههای کوچک و متوسط، فرصتهای جدید شغلی خصوصاً برای فارغ التحصیلان، جوانان و زنان روستایی ایجاد کرد. این پژوهش براساس « راهبرد صنعتی سازی نواحی روستایی » به بررسی و تحلیل اقتصادی- اجتماعی ایجاد نواحی صنعتی بر توسعه روستایی در ناحیه ی مورد مطالعه می پردازد.

روش تحقیق

روش تحقیق به صورت پیمایش و توصیفی - تحلیلی است. در این راستا مبانی در اندیشه ای مرتبط با موضوع از منابع داخلی و خارجی به شکل کتاب، مقالات و پایان نامه جمع آوری و تدوین گردید روش گردآوری اطلاعات نیز به صورت کتابخانه ای و میدانی از طریق پرسشنامه در قالب طیف لیکرت در چارچوب اهداف مورد نظر پژوهش طراحی و اقدام به سنجش سطح عملکرد شهرک صنعتی بر روستاهای پیرامون شده است .

جامعه آماری مورد مطالعه

جامعه آماری در این تحقیق کارگران شاغل در ناحیه ی صنعتی سپهر هستند. شهرک صنعتی سپهر از سال ۱۳۸۲ دارای پروانه بهره برداری از وزارت صنایع و معادن بوده و در حال حاضر قریب به ۱۴۰ واحد تولیدی و صنعتی با حدود ۵۰۰۰ نفر شاغل در این شهرک فعال می باشند و ظرفیت نهایی شهرک حدود ۴۰۰ واحد تولیدی و صنعتی و قریب به ۱۵۰۰۰ فرصت شغلی مستقیم خواهد بود .

نمونه و روش نمونه گیری

شیوه نمونه گیری براساس روش تصادفی است، و نمونه ها بطور تصادفی از روستاهای تحت نفوذ و همجوار با شهرک صنعتی سپهر که شامل : نجم آباد، خرم آباد، شاه بداغ ، شیخ حسن، فتح آباد، قبقاق، قزل حصار، قشلاق محمدلو، محمد آباد افخم الدوله، میلک سرکار، وایه بک، گل دره، قوچ حصار، مزرعه عزیز آباد، مزرعه اژدری، ازبکی، زمان آباد، مهدی آباد، ابراهیم جیل، تنکمان، بختیار، حسین آباد، قارپوزآباد، رضا آباد، خانی بیک، باقرآباد فاضل، مغرور آباد، میمون آباد، مسکین آباد، احمد آباد ، همت آباد، کاظم آبا ، دنگیزک، حسن مجدالدوله، قلعه شیخ، حسن بکول، صفر خواجه کله بهرام، گازرسنگ می باشد انتخاب شدند. وضعیت ناحیه مورد مطالعه به ترتیب در شکل شماره ۱ نشان داده شده است.

شکل (۱) روستاهای تحت نفوذ و همجوار با شهرک صنعتی سپهر

به منظور بررسی اثرات و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی استقرار ناحیه ی صنعتی ابتدا شاخص های متناسب با مطالعه ی مبانی نظری طراحی و از دیدگاه شاغلان ناحیه ی صنعتی بررسی گردید. با توجه به اشتغال بیش از ۵۰۰۰ نفر کارگر که در ۴۰۰ واحد این ناحیه صنعتی مشغول به کار می باشند حجم نمونه شامل ۳۷۵ نفر انتخاب و با روش نمونه گیری تصادفی داده های مورد نیاز در قالب پرسشنامه اخذ گردید.

ابزارهای پژوهش

برای سنجش پایایی سؤالات پرسشنامه با استفاده از آزمون کرونباخ نتایج ۲۰ پرسشنامه را مورد آزمون قرار داده که مقدار آلفای بدست آمده از این آزمون برابر ۰/۸۳ است که پایانی بسیار خوب را نشان می دهد. همچنین برای بدست آوردن روایی پرسشنامه از آزمون KMO و کرویت بارتلت استفاده شده که عدد بدست آمده برابر ۰/۷۵ بوده که نشان از روایی قابل قبول است.

روش های تجزیه و تحلیل داده ها

بر اساس فرمول کوکران برای پردازش، تجزیه و تحلیل داده ها و برای درک تفاوت درون جامعه در اثر استقرار یک پدیده ی جغرافیایی از نرم افزار (Spss) به ویژه آزمون های آماری ناپارامتری رتبه ای ویلکاکسون و دو جمله ای مک نمار استفاده شد و در اولویت بندی واحدهای صنعتی به تفکیک گروه های صنعتی از روش تاپسیس (Topsis) استفاده شده است.

فرمول ریاضی

فرم

$$n = \frac{Nt^2pq}{Nd^2 + t^2pq}$$

(۱)

ول کوکران

یافته های تحقیق

با توجه به اثرات اقتصادی - اجتماعی نواحی صنعتی روستایی این نواحی در قالب محورهای زیر بررسی شده است.

- وضعیت اشتغال و در آمد

افزایش درآمد و ایجاد اشتغال یکی از آثار مهم نواحی صنعتی در نواحی روستایی می باشد. یافته های تحقیق در این زمینه نشان می دهد که نرخ اشتغال و میزان درآمد شاغلین افزایش یافته است. در واقع درآمد شاغلین در دو وضعیت با استفاده از آزمون ویلکاکسون یعنی قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی تفاوت معناداری را نشان می دهد. براین اساس ساکنین با توجه به وابستگی شغلی و درآمدی به ناحیه صنعتی میزان رضایت بالایی داشته اند (جدول ۲) از طرف دیگر شاخص های ذهنی دیگر مانند امیدواری به آینده ی شغلی، تمایل به ماندگاری، ایجاد اشتغال در روستا، تنوع شغلی با توجه به اینکه سطح معناداری در این متغیرها در قبل و بعد ایجاد ناحیه ی صنعتی، کوچکتر از ۰/۰۱ است پس می توان فرض یکسان بودن شاخص های مذکور را در دو وضعیت قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی تایید و بر وجود تفاوت معنادار این شاخص ها در دو وضعیت صحت گذاشت. تمایل به ماندگاری در فضاهای روستایی رابطه ی مستقیمی با درآمد و اشتغال دارد رضایت شغلی هم خود به خود این دو شاخص را بهبود بخشیده است.

جدول (۲) شاخص های وابسته به اشتغال و درآمد در دوره قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی

مولفه ها	رتبه ها	میزان Z	سطح معناداری	اندازه اثر	توان آزمون
افزایش درآمد	۰ = رتبه های منفی	-۳/۲۹۸	۰/۰۰۱	۰/۷۵	۰/۹۲
	۲۷۰ = رتبه های مثبت				
	۱۰۵ = رتبه های برابر				
رضایت شغلی	۳۴۵ = رتبه های منفی	-۲/۸۰۷	۰/۰۰۲	۰/۷۲	۰/۹۰
	۷ = رتبه های مثبت				
	۲۳ = رتبه های برابر				
امیدواری به آینده	۲۸۵ = رتبه های منفی	-۲/۰۲۳	۰/۰۰۳	۰/۷۵	۰/۹۳

				۱۵=رتبه های مثبت	شغلی
				۷۵=رتبه های برابر	
۰/۸۶	۰/۷۳	۰/۰۰۱	-۳/۲۴۵	۲۸۵=رتبه های منفی	تمایل به ماندگاری در روستا
				۷=رتبه های مثبت	
				۸۳=رتبه های برابر	
۰/۸۷	۰/۷۰	۰/۰۰۶	-۲/۲۳۶	۳۶۸=رتبه های منفی	ایجاد اشتغال در روستاها
				۰=رتبه های مثبت	
				۷=رتبه های برابر	
۰/۸۴	۰/۷۵	۰/۰۰۴	-۱/۳۴۲	۳۷۵=رتبه های منفی	اشتغال جنبی
				۰=رتبه های مثبت	
				۰=رتبه های برابر	
۰/۷۸	۰/۷۲	۰/۰۰۳	-۱/۸۲۶	۳۷۵=رتبه های منفی	تنوع اشتغال
				۰=رتبه های مثبت	
				۰=رتبه های برابر	

ماخذ: محاسبات انجام شده بر روی اطلاعات مستخرج از پرسشنامه * - در سطح ۰/۰۱ معنادار است .

وضعیت مشارکت

اشتغال و کسب درآمد در نواحی روستایی میزان مشارکت را افزایش می دهد، برای بررسی شاخص های اجتماعی متأثر از ایجاد ناحیه صنعتی و درک تفاوت بین آنها در دو دوره ی زمانی قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی چهار متغیر میزان مشارکت در امور روستا، میزان مشارکت اقتصادی در روستاها، میزان مشارکت فیزیکی در روستا، افزایش تعاملات اجتماعی از دید جامعه ی نمونه مورد پرسش قرار گرفت، یافته های تحقیق نشان می دهد به طور کلی تفاوت معناداری بین نگرش جامعه ی نمونه در رابطه با ایجاد ناحیه ی صنعتی در دو دوره ی زمانی مذکور وجود دارد. در راستای درک تفاوت با توجه به میزان Z و سطح معناداری به دست آمده برای هر شاخص ضمن تایید تفاوت معنادار وضعیت مطلوب این شاخص ها را در بعد از ایجاد ناحیه ی صنعتی نشان می دهد در این راستا از ایجاد ناحیه ی صنعتی با توجه به درآمد و رضایتمندی شغلی وضعیت متغیرهای مشارکت در راستای عملیاتی کردن آنها بهبود یافته است.

جدول (۳) تغییرات متغیر مشارکت در دوره قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی

متغیر	رتبه ها	میزان Z	سطح معناداری	اندازه اثر	توان آزمون
میزان اجتماعی در روستا	مشارکت در امور روستا	-۲۹۸	۰/۰۰۱۵	۰/۷۵	۰/۹۲
	۲۵۵=رتبه های منفی				
	۰=رتبه های مثبت				
	۱۲۰=رتبه های برابر				
میزان اقتصادی در روستا	مشارکت اقتصادی در روستا	-۲/۳۴۵	۰/۰۰۱	۰/۷۳	۰/۹۰
	۱۶۵=رتبه های منفی				
	۱۵=رتبه های مثبت				
	۱۹۵=رتبه های برابر				
میزان فیزیکی در روستا	مشارکت فیزیکی در روستا	-۱/۳۴۳	۰/۰۰۲	۰/۷۱	۰/۸۲
	۲۰۳=رتبه های منفی				
	۰=رتبه های مثبت				

۰/۸۴	۰/۷۰	۰/۰۰۳	-۲/۹۷۳	۱۷۲=رتبه های برابر	۱۵۰=رتبه های منفی	۴۵=رتبه های مثبت	۱۸۰=رتبه های برابر
				افزایش	تعاملات	اجتماعی	

ماخذ: محاسبات انجام شده بر روی اطلاعات مستخرج از پرسشنامه * - در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

بیمه اجتماعی

بیمه اجتماعی یکی از آثار مثبت ایجاد نواحی صنعتی در نواحی روستایی می باشد. یافته ها با توجه به نتایج آزمون مک نمار وجود تفاوت معنی دار میان شاخص وضعیت بیمه ی اجتماعی درون گروهی روستاهای مذکور را در قبل و بعد از تاسیس ناحیه ی صنعتی مورد تایید قرار می دهد. همانطوری که جدول شماره ۴ نشان می دهد قبل از ایجاد ناحیه ی صنعتی تنها ۵۳ نفر از جامعه ی نمونه دارای بیمه بوده و ۳۲۲ نفر هم بیمه نبوده اند اما پس از تاسیس ناحیه ی صنعتی تنها ۸ نفر بیمه نبوده و ۳۶۷ نفر بیمه شده اند .

جدول (۴) مقایسه وضعیت بیمه و اشتغال جامعه در دو وضعیت قبل و بعد از تاسیس ناحیه صنعتی

متغیر	قبل از اشتغال	بعد از اشتغال	سطح معناداری
وضعیت بیمه شده	۵۳	۳۱۵	۰/۰۰۱
بیمه نشده	۳۱۵	۸	۰/۰۰۱

ماخذ : محاسبات انجام شده بر روی اطلاعات مستخرج از پرسشنامه * - در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

تغییر وضعیت مسکن

مسکن لازمه و عنصری (جزئی) از زندگی امروزی می باشد . یک مسکن فضایی است که شخص عمر خود را در آن سپری می کند . در مسکن نیازهای اساسی انسان به رضایت مندی می رسد و بدین وسیله برکیفیت زندگی انسان اثر گذاشته و می تواند با ضمانت زندگی به طور صحیح در ارتباط قرار گیرد (Maliene , ۲۰۰۸ ; Isilk , ۲۰۰۷) توسعه ی بهبود وضعیت مسکن یکی از مشخصه های جوامع توسعه یافته است در این تحقیق هم با توجه به اهمیت مسکن ابتدا وضیت مسکن به لحاظ قدیمی و یا نوساز بودن مورد بررسی قرار گرفت. برای درک تفاوت درون جامعه ای این متغیر اسمی، از آزمون دو جمله ای مک نمار استفاده شده است، در نهایت برای درک کیفیت مسکن سه پرسش در رابطه با تغییرات وضعیت آن در دو دوره ی زمانی در اثر ایجاد ناحیه صنعتی از دید جامعه نمونه مورد پرسش قرار گرفت . طبق جدول شماره ۵ یافته ها نشان می دهد که مسکن قدیمی در جامعه ی مورد نظر در قبل از ایجاد ناحیه ی صنعتی ۶۰ باب بوده که در اثر ایجاد ناحیه صنعتی به ۳۸ باب کاهش یافته است . مسکن نوساز هم قبل از اشتغال در ناحیه ۲۷۸ تا بوده که در بعد از ایجاد به ۳۳۸ باب افزایش یافته است.

جدول (۵) مقایسه وضعیت مسکن در دو وضعیت قبل و بعد از اشتغال در ناحیه صنعتی

متغیر	قبل از اشتغال	بعد از اشتغال	سطح معناداری
وضعیت مسکن در ناحیه قدیمی	۶۰	۳۸	۰/۰۰۷
ی صنعتی نوساز	۲۷۸	۳۳۸	۰/۰۰۷

ماخذ : محاسبات انجام شده بر روی اطلاعات مستخرج از پرسشنامه

همانگونه که در جدول شماره ۶ مشاهده می کنید در مورد بررسی کیفیت ابتدا یک پرسش کلی بهبود وضعیت مسکن مطرح شد که یافته ها، اختلاف معنا دار ۰/۰۱ در دو وضعیت قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی را می دهد. این وضعیت در مورد دیگر متغیرها یعنی ایمنی و استفاده از مصالح با دوام هم تفاوت معنادار را نشان می دهد هر چند که در مورد متغیر میزان رضایت اختلاف معنادار است. اما این تفاوت مانند دیگر متغیرها نیست. در مورد متغیر بهبود وضعیت راه های روستایی با توجه به اینکه سطح معناداری در این متغیرها در قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی، کوچکتر از ۰/۰۱ است می توان فرض یکسان بودن شاخص مذکور را در دو وضعیت قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی تایید و بر وجود تفاوت معنادار این شاخص ها در دو وضعیت صحت گذاشت. البته در مراحل آماده سازی وضعیت راه بازسازی شده است. زیرا که محل استقرار ناحیه در جایی قرار گرفته است که نیاز به مسیر آسفالت مناسب دارد و این وضعیت در قبل از ایجاد ناحیه هر چند بازسازی شده بود اما آسفالت نبود، که با ایجاد ناحیه صنعتی این راه آسفالت شد پس میزان رضایت از راه های روستایی از دید جامعه مثبت ارزیابی شده است.

جدول (۶) آزمون تغییرات متغیرهای مسکن و زیرساخت در دوره ی قبل و بعد از ایجاد ناحیه ی صنعتی

متغیر	رتبه ها	میزان Z	سطح معناداری	اندازه اثر	توان آزمون
بهبود وضعیت مسکن	رتبه های منفی = ۲۳۳	-۲/۳۸۵	۰/۰۰۱	۰/۷۳	۰/۸۵
	رتبه های مثبت = ۱۵				
	رتبه های برابر = ۱۲۷				
ایمنی مسکن و استفاده از مصالح بادام	رتبه های منفی = ۲۸۵	-۲/۳۵۴	۰/۰۰۴	۰/۷۵	۰/۸۳
	رتبه های مثبت = ۰				
	رتبه های برابر = ۹۰				
میزان رضایت از مسکن	رتبه های منفی = ۷۵	-۲/۸۸۹	۰/۰۰۴	۰/۷۹	۰/۸۴
	رتبه های مثبت = ۰				
	رتبه های برابر = ۳۰۰				
بهبود وضع راه های روستایی	رتبه های منفی = ۳۲۳	-۳/۸۴۳	۰/۰۰۲	۰/۸۱	۰/۸۶
	رتبه های مثبت = ۰				
	رتبه های برابر = ۵۲				

ماخذ: محاسبات انجام شده بر روی اطلاعات مستخرج از پرسشنامه ۰- در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

تغذیه

افزایش درآمد و ایجاد اشتغال یکی از آثار مهم نواحی صنعتی در نواحی روستایی می باشد که مصرف مواد غذایی و تغذیه در سطح خانوار را بهبود می بخشد. یافته های تحقیق در این زمینه نشان می دهد که گوپه های مرتبط با تغذیه با استفاده از آزمون ویلکاکسون در قبل و بعد از ایجاد ناحیه ی صنعتی تفاوت معناداری را نشان می دهد. طبق جدول شماره ۷ با توجه به این که مصرف مواد پروتئینی در این روستاها در قبل از ایجاد ناحیه ی صنعتی با توجه به ماهیت کشاورزیشان وجود داشته، تفاوت در گوپه آن چنان اختلاف را نشان نمی دهد.

جدول (۷) تغییرات متغیرهای تغذیه در دوره قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی

متغیر	رتبه ها	میزان Z	سطح معناداری
مصرف مواد پروتئینی	رتبه های منفی = ۱۲۰	-۲/۸۳۷	۰/۰۱۴
	رتبه های مثبت = ۱۵		

۰/۰۰۲	-۳/۴۳۵	۲۴۰=رتبه های برابر	مصرف مواد لبنی
		۲۷=رتبه های منفی	
		۳=رتبه های مثبت	
		۳۴۵=رتبه های برابر	

ماخذ : محاسبات انجام شده بر روی اطلاعات مستخرج از پرسشنامه ۰- در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

رفاه اجتماعی

افزایش رفاه اجتماعی هم یکی از اثرات مثبت ایجاد نواحی صنعتی به شمار می آید . مطابق با جدول شماره ۸ با توجه به اینکه سطح معناداری در شاخص های میزان مسافرت در قبل و بعد ایجاد ناحیه، استفاده از ماشین لباسشویی کوچکتر از ۰/۰۱ است می توان فرض یکسان بودن شاخص های مذکور یک جامعه را در دو وضعیت قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی تایید نموده و بر وجود تفاوت معنادار این شاخص ها در دو وضعیت صحه گذاشت. اما متغیر برخورداری از اتومبیل شخصی با توجه به پایین بودن درآمد در این نوع اشتغال و با توجه به اینکه سطح معناداری ۰/۰۴ به دست آمده می توان ادعا نمود که تفاوت در این متغیر چندان زیاد نبوده است.

جدول (۸) تغییرات متغیرهای رفاه در دوره قبل و بعد از ایجاد ناحیه صنعتی

متغیر	رتبه ها	میزان Z	سطح معناداری
میزان مسافرت	۱۲۰ = رتبه های منفی	-۴/۳۸۵	۰/۰۰۲
	۱۵ = رتبه های مثبت		
	۲۴۰ = رتبه های برابر		
برخورداری از اتومبیل شخصی	۶۸ = رتبه های منفی	-۲/۴۵۷	۰/۰۴
	۱۵ = رتبه های مثبت		
	۲۹۲ = رتبه های برابر		
برخورداری از لباسشویی	۱۸۰ = رتبه های منفی	-۳/۵۴۱	۰/۰۰۳
	۱۵ = رتبه های مثبت		
	۱۸۰ = رتبه های برابر		
برخورداری از کامپیوتر شخصی	۱۸۰ = رتبه های منفی	-۲/۸۷۵	۰/۰۰۲۵
	۱۵ = رتبه های مثبت		
	۱۸۰ = رتبه های برابر		
کولر	۱۰ = رتبه های منفی	-۳/۱۵۲	۰/۰۰۱
	۳۳۰ = رتبه های مثبت		
	۳۵ = رتبه های برابر		
تلویزیون جدید	۱۵ = رتبه های منفی	-۴/۷۵۱	۰/۰۰۳۱
	۳۵۰ = رتبه های مثبت		
	۱۰ = رتبه های برابر		
یخچال فریزر	۲۵ = رتبه های منفی	-۳/۹۷۵	۰/۰۰۲۵
	۳۲۵ = رتبه های مثبت		
	۲۵ = رتبه های برابر		

۰/۶۰۰	-۲/۴۵۱	۱۰=رتبه های منفی ۲۵=رتبه های مثبت ۳۴۰=رتبه های برابر	مبلمان خانگی
۰/۰۰۱۵	-۱/۸۷۵	۵=رتبه های منفی ۳۷۰=رتبه های مثبت ۰=رتبه های برابر	تلفن
۰/۰۰۲	-۴/۹۵۲	۱۰=رتبه های منفی ۵=رتبه های مثبت ۳۶۰=رتبه های برابر	اجاق گاز فردار
۰/۰۰۱	-۱/۴۱۸	۲۵=رتبه های منفی ۳۵۰=رتبه های مثبت ۰=رتبه های برابر	جارو برقی

نتایج تحقیق نشان می دهند که با بهره گیری از روش تاپسیس در جهت رتبه بندی گروه های صنعتی متناسب با اثر بخشی هر یک از گروه های صنعتی بر شاغلین روستایی برحسب اوزان مورد محاسبه در هر شاخص همان طور که در جدول شماره ۹ نشان می دهد صنایع غذایی و آشامیدنی، صنایع شیمیایی و بهداشتی، ماشین سازی و تجهیزات به ترتیب از بیشترین تاثیرگذاری بر شاغلین روستایی داشته و سایرین از کمترین تاثیر برخوردار بوده اند.

جدول (۹) ترتیب تأثیر گذاری صنایع بر بهبود وضعیت جنبه های مختلف زندگی روستاییان

اولویت بندی	رتبه	نوع صنعت
۱	۰/۹۴۷	صنایع غذایی و آشامیدنی
۲	۰/۷۸۴	صنایع شیمیایی و بهداشتی
۳	۰/۵۴۷	ماشین سازی و تجهیزات (فلزی)
۴	۰/۳۴۶	لاستیک و پلاستیک (غیرفلزی)
۵	۰/۲۱۷	کافی
۶	۰/۱۷۸	نساجی
۷	۰/۰۱۲	ابزار پزشکی - اپیتکی

بحث و نتیجه گیری

صنعتی سازی روستاها راهبرد موثری برای توسعه ی روستایی است که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه تجارب مثبتی در مورد آن وجود دارد. اجرای این راهبرد در کنترل مهاجرت های روستایی - شهری، ایجاد اشتغال و کاهش بیکاری، افزایش سرمایه گذاری، گسترش فرهنگ صنعتی، افزایش ارزش افزوده ی تولیدات کشاورزی و کاهش فقر در نواحی روستایی موثر بوده است. در ایران نیز از برنامه ی اول توسعه به طور جدی اقداماتی برای استقرار صنعت در روستاها در قالب نواحی صنعتی

روستایی انجام شده که در نتیجه ی آن شکل گیری حدود ۹۲۹ ناحیه صنعتی روستایی در کشور است که در مراحل مختلف پیشرفت اجرایی قرار دارند. البته در سطح کشور عملکرد این نواحی متفاوت است و در بین آنها نواحی کاملاً ناموفق تا نواحی بسیار موفق دیده می شود. بررسی های نشان می دهد که برخی از این نواحی به بهره برداری کامل رسیده و عامل مکان نقش تعیین کننده ای در موفقیت یا عدم موفقیت آنها داشته است. بررسی ها نشان می دهد که همه ی نواحی صنعتی در کشور موفق نبوده و تنها برخی از آنها به دلایل خاص موقعیتی، موفقیت؛ داشته اند. عوامل موثر در موفقیت این دسته از نواحی را می توان وجود مواد اولیه انتخاب واحدهای تولیدی مرتبط با تولید مواد اولیه موجود در نواحی روستایی وجود نیروی انسانی متخصص و موقعیت مناسب در مناطق مساعد جغرافیایی و نزدیکی به شهرهای بزرگ و در نهایت بازاریابی است. همچنین عواملی مانند نزدیکی به بازار مصرف، استفاده از نیروی کار بومی و سرمایه گذاری محلی در موفقیت این ناحیه موثر بوده است. تجربیات نشان می دهد که آن دسته از نواحی که هماهنگی لازم با ویژگی های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی و مناطق همجوار داشته اند موفق بوده اند. در مقابل در مواردی که واحدهای صنعتی با ظرفیت های مناطق روستایی محل استقرار هماهنگی لازم را نداشته اند مانع موفقیت آنها شده است. مقایسه انجام شده در زمینه ی عملکرد نواحی صنعتی با صنایع روستایی با واحدهای صنعتی خارجی از این نواحی ولی همسو با در راستای سیاست های صنعتی سازی روستاها موید ادعای فوق است. شاخص بهره وری از ظرفیت های موجود در نواحی صنعتی روستایی و از جمله این ناحیه پایین است. این مساله صرفاً به دلیل عملکرد نامناسب عوامل درونی نبوده بلکه عمدتاً ناشی از تاثیر عوامل بیرونی و به ویژه عملکرد مولفه های کلان اقتصادی در مقیاس ملی و عملکرد بخش های دیگر از قبیل قوانین و مقررات نظام بانکی، مقررات تجاری و مناسبات حقوقی و اداری، کیفیت آموزش و توسعه منابع انسانی، بخش کشاورزی و سایر بخش های صنعتی بوده است. از این رو شرایط لازم برای دستیابی به حداکثر بهره برداری از ظرفیت های ایجاد شده در نواحی صنعتی کشور منوط به حل مسایل کلان اقتصادی و رفع موانع خارج از حیطه وظایف و عملکرد نواحی صنعتی روستایی است. در عین حال بخشی از مسایل نیز مربوط به نحوه ی عمل و اقدامات مدیریت نواحی باز می گردد که با فرض حل مسایل کلان می تواند در دستیابی به موفقیت نواحی نقش موثری ایفا نماید.

ناحیه ی صنعتی سپهر از جمله نواحی صنعتی است که به دلیل مکان یابی مناسب در استان البرز، قرار گرفتن در فاصله ی ۵ کیلومتری شهرستان نظرآباد انطباق واحدهای صنعتی با شرایط منطقه ای از یک طرف و محدودیت های کلی استقرار صنایع بزرگ و متوسط در این استان از طرف دیگر، تناسب تولید و اشتغال ایجاد شده با داده های تولید، تناسب واحدهای آن با قابلیت های تولیدی منطقه وجود فرهنگ صنعتی در منطقه، از جمله نواحی صنعتی موفق در کشور می باشد. به همین دلیل این ناحیه توانسته آثار توسعه ای مناسب در سطح شهرستان داشته باشد. این ناحیه ی صنعتی به طور خاص در ایجاد رضایت شغلی، تمایل به ماندگاری در روستا و ... نقش موثری داشته است.

پیشنهادات

برای موفقیت نواحی صنعتی روستایی در عمل و با توجه به مشکلاتی که نواحی صنعتی به ویژه در زمینه ی بهره وری پایین با آن مواجه هستند، پیشنهادات زیر می تواند موثر باشد :

- بررسی جامع قابلیت ایجاد نواحی صنعتی روستایی در مناطق مختلف کشور قبل از ایجاد نواحی صنعتی.
- مکان یابی مناسب جهت استقرار مانند دسترسی به مواد اولیه بازار مصرف و
- مشارکت نواحی روستایی در تامین حداقل بخشی از سرمایه گذاری صنعتی از طریق ایجاد چارچوب های متناسب از جمله شرکت های تعاونی صنعتی.

- اعمال مشوق های لازم در نواحی صنعتی روستایی برای رقابت با شرکت ها و مناطق صنعتی
- درواگذاری زمین به متقاضیان به توانایی های فنی، مدیریتی و مالی متقاضی توجه شود و از واگذاری زمین به افراد فاقد شرایط لازم جدا پرهیز شود تا از بروز پدیده ی بورس بازی زمین، در نواحی صنعتی جلوگیری به عمل آید.
- ارتقاء توان تولید و کارایی واحدهای موجود در نواحی صنعتی با افزایش سطح دانش مدیریتی و فنی صاحبان صنایع، ارتقاء کیفیت تولیدات و تامین سرمایه در گردش،
- جذب سرمایه های غیر محلی با تقویت عوامل انگیزشی.
- تامین اعتبارات و تخصیص وام با توجه به مشکلات مالی واحدهای تولیدی و ایجاد شرایط آسان و جلب مشارکت سرمایه گذاران در جهت گسترش صنایع در مناطق روستایی در راستای توسعه روستایی.
- تشویق و حمایت از صنعتگران روستایی به منظور تقویت صنایع روستایی و اشتغال زایی در راستای کاهش مهاجرت و افزایش انگیزه ماندگاری در روستاها
- به لحاظ اینکه منطقه با کمبود سرمایه ، کمبود نیروی متخصص و وجود نیروی انسانی غیر ماهر مازاد بخش کشاورزی روبرو می باشد بر همین اساس به گسترش واحدهای صنعتی کوچک مقیاس احتیاج دارد چرا که صنایع کوچک با وجود نیاز به سرمایه اندک و نیروی کار غیر ماهر، موجب افزایش اشتغال و در آمد برای منطقه می شود.
- با توجه به پاره وقت بودن بهره برداری واحدهای صنعتی لازم است که برای ارتقاء به بهره برداری تمام وقت، اصلی ترین مشکل واحدها که بازاریابی محصولات تولیدی می باشد توسط برنامه هایی، از طرف دولت رفع گردد تا زمینه ای هم باشد برای ایجاد اشتغال بیشتر و توسعه نواحی روستایی.
- پیشنهاد می شود برای افزایش انگیزه و روحیه شاغلین روستایی شهرک صنعتی و نیز در راستای توسعه روستایی و ماندگاری در روستا برای شاغلین روستایی تسهیلات بانکی به شرط مصرف و ساخت و ساز در روستا واگذار شود .

منابع

- پاپلی یزدی ، محمد حسین ، ابراهیمی محمد امیر (۱۳۸۶) نظریه های توسعه روستایی ، انتشارات سمت ، تهران
- رضوانی ، محمد رضا (۱۳۸۷) مقدمه ای بر برنامه ریزی روستایی در ایران ، انتشارات قومس ، تهران .
- سایت سازمان شهرک های صنعتی استان مازندران ۱۳۸۸.
- طاهرخانی ، مهدی (۱۳۸۱) صنایع کوچک سن بنای استراتژی آینده ی روستایی ، جهاد سازندگی قزوین، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره مجله ۶۵ .
- طاهرخانی ، مهدی (۱۳۷۹) نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی مورد استان مرکزی ، رساله دکتری ، دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس
- قاسمی سیانی محمد (۱۳۸۷) نقش و جایگاه نواحی صنعتی در توسعه روستایی .
- مطیعی لنگرودی ، سید حسن (۱۳۸۶) جغرافیای اقتصادی ایران (صنایع)، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
- وزارت بازرگانی سازمان بازرسی و نظارت (۱۳۷۶) ، صنایع کوچک در توسعه صنعتی و اقتصادی.
- افخمی ولی ... (۱۳۷۸) ، بررسی پیدایش و ارزیابی شهرک های صنعتی ایران ، پایان نامه کارشناسی ارشد
- پاشازاده ، الف ، (۱۳۹۱) « بررسی اثرات اقتصادی - معیشتی شهرکهای صنعتی برنواحی روستایی ، مطالعه موردی : شهرک صنعتی گرمی » مجموعه مقالات اولین همایش ملی توسعه روستایی دانشگاه گیلان ، استانداری گیلان.

- پورا احمد، الف، طاهرخانی، باباخانی، (۱۳۸۱) «نقش نواحی صنعتی در اشتغال و کاهش مهاجرت‌های روستایی» پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۳، ص ۴۳-۵۶
- حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۸۹)، «مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی» انتشارات سمت، تهران.
- رکن الدین افتخاری، (۱۳۸۱)، «استقرار صنعت در روستا و نقش آن در رفاه مناطق روستایی»، پایان نامه ارشد، دانشگاه تربیت مدرس
- سرور امینی، ش، اسدی، ع و کلانتری، خ، (۱۳۸۹) «بررسی اثرات شهرک صنعتی اشتهارد بر توسعه روستاهای همجوار» نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)، جلد ۲۴، شماره ۲، ص ۲۳۸-۲۲۷
- شایان، ح و شاهی اردبیلی، ح، (۱۳۸۶) «نقش صنایع روستایی در توزیع بهینه درآمد» فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۲، ص ۱۹۶-۲۱۲
- طاهرخانی، م، (۱۳۰)، «نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی» پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴، ص ۳۳-۴۹
- قاسمی سیانی، م، (۱۳۸۳)، «اثرات احداث شهرک‌های صنعتی در نواحی روستایی، نمونه موردی، شهرک صنعتی کوهپایه اصفهان» پایان نامه ارشد، به راهنمایی بیژن رحمانی، دانشگاه شهید بهشتی.
- مطیعی لنگرودی، ح و نجفی کانی، ع، (۱۳۹۰) «توسعه و صنعتی سازی روستا»، انتشارات دانشگاه تهران
- مهدوی، م طاهرخانی، م، (۱۳۸۳) «کاربرد آمار در جغرافیا» نشر قومس، تهران
- مرکز آمار ایران، (۱۳۸۹) «سالنامه آماری استان اردبیل» استانداری اردبیل
- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۰) «سرشماری شهرستان‌های کشور»
- اداره جهاد کشاورزی شهرستان نظرآباد (۱۳۸۹).
- جهاد سازندگی (۱۳۶۶). صنایع کوچک و اقتصاد در حال توسعه هندوستان، ترجمه کمیته صنایع روستایی استان فارس.
- حاجی نژاد، علی، عسگری، علی، اصغر پور، حسین و محمد زاده، پرویز (۱۳۸۵). بهره‌وری صنایع روستایی در استان سیستان و بلوچستان، مجله علمی و پژوهشی جغرافیا و توسعه، دانشگاه سیستان و بلوچستان، سال چهارم، شماره پیاپی، ۸ پاییز و زمستان
- دربان آستانه، علیرضا (۱۳۸۳) مفاهیم و مبانی ساماندهی صنایع در نواحی روستایی، انتشارات سازان شهرداری های و دهیاری های کشور
- دفتر صنایع تبدیلی و تکمیلی، اداره نواحی صنعتی (۱۳۸۴). گزارش اجمالی از نواحی صنعتی روستایی کشور.
- رحیم نیا، فریبرز (۱۳۷۱) نقش صنایع روستایی در رشد و توسعه کشور، وزارت جهاد سازندگی.
- رحیمی، عباس (۱۳۸۳) تبیین ویژگی های صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی و صنایع روستایی، وزارت جهاد کشاورزی.
- رضوانی، محمد رضا (۱۳۸۳) مقدمه ای بر توسعه روستایی در ایران، تهران. نشر قومس
- سازمان ملل متحد (۱۳۶۶) بررسی وضعیت صنایع کوچک در آسیا و اقیانوسیه (بولتن شماره ۱۹)، ترجمه کمیته صنایع روستایی دفتر مرکزی جهاد سازندگی.
- صحرایان، سیدمهدی (۱۳۸۰): اقتصاد ایران، سازماندهی صنایع کوچک، طرحی در بازسازی اقتصاد ایران، انتشارات معارف. تهران.
- طاهرخانی، مهدی (۱۳۷۹) نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی مطالعه موردی؛ استان مرکزی، استاد راهنما عبدالرضا رکن الدین افتخاری. دانشگاه تربیت مدرس

- طاهرخانی ، مهدی (۱۳۷۹) صنعتی شدن روستاها ، سنگ بنای استراتژی آینده توسعه روستایی ، وزارت جهاد کشاورزی . اداره کل طرح های صنعتی و بهره وری .
- طاهرخانی ، مهدی (۱۳۷۹) : نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی : نواحی صنعتی روستایی استان مرکزی) پژوهش های جغرافیایی ، شماره ۴۰ . مهرماه ۱۳۸۰ .
- فرجی سبکیار ، حسنعلی (۱۳۸۰) . برنامه ریزی صنایع روستایی ، تحلیل فضایی صنایع روستایی شهرستان مشهد با استفاده از GIS ، استاد راهنما سید حسن مطیعی لنگرودی ، دانشگاه فردوسی مشهد .
- مشیری ، سید رحیم، آذرباد، نسرین (۱۳۸۶) پیامدهای استقرار نواحی صنعتی در مناطق روستایی: مطالعه موردی روستای کمرد در دهستان سپهرود شهرستان تهران، فصلنامه علمی پژوهشی روستا و توسعه سال ۱۰ . شماره ۳ . پاییز ۱۳۸۸ .
- مهندسان مشاور DHV (۱۳۷۱) رهنمودهایی برای برنامه ریزی مراکز روستایی ترجمه سید ابوطالب فنایی و دیگران . جلد اول . سلسله انتشارات روستا و توسعه . شماره ۱۰ .
- مهندسان مشاور DHV (۱۳۷۵) رهنمودهایی برای برنامه ریزی مراکز روستایی ترجمه بهنام شاهپوری و دیگران . جلد دوم . سلسله انتشارات روستا و توسعه شماره ۲۳ .
- مهندسین مشاور ورزیوم (۱۳۸۲) مطالعه ، بررسی ، ارزیابی و نقد عملکرد ۱۷۰ ناحیه صنعتی روستایی کشور، جلد اول مباحث نظری نواحی روستایی در جهان و ایران . وزارت جهاد کشاورزی . معاونت صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی ، دفتر امور صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی .
- مطیعی لنگرودی، سید حسن، تجفی کانی ، علی اکبر (۱۳۸۶) . بررسی و ارزیابی شهرک ها و نواحی صنعتی در توسعه ی اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی نمونه ی موردی شهرستان بابل ، پژوهش های جغرافیایی شماره ۸ زمستان ۱۳۸۵ .

منابع انگلیسی

- Barbier ,E.B.(۱۹۸۷).The Boncept of sustainable Economic development. *Environmental Conservation*, ۱۴ (۲).
- Bazarafshan, J, rezai, s and mansri danshvar, m.r. ۳۰۱۳, evaluation of affect the industria town in the rual econmy (case study : the central city firoozabad , fars province), *Journal of Rural Studies and Planning*. No .۴, PP. ۲۳۳-۲۵. (in Persian)
- Bechara, L . & Alessara , M. (۲۰۰۹): " *Eco – Industrial Park Development in the Riodeganeiro – Brazil*
- Bechara.I.Magrini. A (۲۰۰۹), *Eco - Industrial Park Development in the Riodeganero Brazil*. Pp۳۱۲
- Cavana , R .Y, Delahaye, B.. Sekaran U.(۲۰۰۱),*Applied Business Research , Qualitative and Quantitative Methods* .PP. ۴۰-۵۲
- Cook , I. (۲۰۰۵) , Participant)Observation . N R. Flowerdew & D Martin (Eds.) , *Methods in Human*
- Duns. N.. Gones. C (۲۰۰۴) *The Spatial Pattern of Industriarents and the Role of Distance*.
- Esposti ,Roberto and Franco Sotte (۲۰۰۲). *Institutional structure, industrialization and rural development: An evolutionary interpretation of the Italian experience*, Vol. ۳۳, Iss.۱.

- Ezeala-Harrison, F (۱۹۹۶). *Economic Dvelopment: Theory and Policy Applications*. Praeger Publishers, Westport, CT.
- Fløysand, Arnt and PeterSjøholt (۲۰۰۷), Rural Development and Embeddedness: *The Importance of Human Relations for Industrial Restructuring in Rural Areas*, Oxford: Vol. ۴۷, Issues. ۳.
- Grandus.Y.Razin E,krakover S (۲۰۰۶) *Industrial Geography*.PP,۱۳۴.
- Hannan, K. (۱۹۹۵). *China, Modernization and the Goal of Prosperity: Government Administration and Economic Policy in late ۱۹۸۰s*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hare, D.M.(۱۹۹۲). *Rural Non-Agricultural Employment, Earnings, and Income: Evidence from Farm Households in Southern China*. Stanford University.
- Heady, C. (۱۹۹۸). *Local Government Finance and Industrial in China, Economics*, Vol. ۱۳.
- Hidenori.O, (۱۹۹۹) *In Japanese- Development of Industrial Estates Capital Rigion*.
- Isik, Bilge and Tugsad Tulbentci (۲۰۰۷). *Sustainable Housing in Island Conditions, Using Alker-Gypsum-Stabilized*.
- Joshi, M.L. (۱۹۹۷). *Industrial recruitment Policy and Rural Developmxnt: A Case Study of Pulp and Paper Industry in Albama*. A Dissertation Submitted to the Graxuate Faculty of Auburn University.
- Lee , D. (۲۰۰۱), *Diversification of The Rural Economy : A Case Study on Rural Industrialization in the Republic of Korea* . Presented at the Japan Program/ Conference Japan INDES ۲۰۰۱.
- Lee, S. (۲۰۰۷), *Diversification of the Rural Economy : A Case Study on Rural Industrialization in the Republic of Korea*. Pyongyang: INSES.
- Maliene, vida, Naglis Malys (۲۰۰۸). High-Quality Housing-A key Issue in
- Delivering Sustainable Communities, *Journal of Building and Environment*, www.Elsevier.Com/
- Misra.r.P(۱۹۸۹) *Rural Industrialization in Third World Countries*.
- Misra, R.P. (۱۹۸۵), *Rural Industrialization in Third World Countries*, Sterling Publishers, New Delhi.
- Motihilangeroudi, H. and Najafikani , A.A.(۲۰۰۷),Evaluation Effects of Industrial Towns and Areas on Economic and Social Development in Rural Areas (Case Study : the City of Babylon).*Geographical Research* , No. ۵۸, PP.۱۶۵- ۱۴۷.(in Persian)
- Osborne, Brian S (۲۰۰۴), Commonlands, Mineral Rights and Industry: Changing Evaluations in an Industrializing Society , *Journal of Historical Geography*.Volume ۴, Issue ۳, July ۱۹۷۸.
- Parikh, A. (۱۹۹۶): " Impact of Rural Industrialization on Village Life and Economy : A Social Accounting Matrix Approach". *Economic Development and Cultural Change*: Vol.۴۴, No.۲, PP.۳۵۱-۳۷۷
- Radpear, G. (۲۰۰۸) ,*Rural planning (New Approach .)* London: black well.
- Rizwanul,I. (۱۹۹۴): " Rural Industrialization: An Engine of Prosperity in Postreform. *Rural China*" , *World Development* , Vol.۲۲,No.۱۱,PP.۱۳-۱۶۶۲
- Sajadi kerdar, H.A, rumiani , A. and sane S.(۲۰۱۴) , To Assess and Explain the Eunction of the Development of Rural Industries: Asain Rural District Abhar Castle in the City , Space and Rural Development. *Quarterly Journal of Economics* , Vol.III, No,۲, PP.۸۷-۱۰۵. (in Persian)

- Samal, K. C.(۱۹۹۷): " Rural Non – Farm Activities in Spesific Regions of Orissa", *Journal of Rural Devehoptment* Vol.۱۶, No.۳, PP. ۳۵۷- ۴۶۴
- Scott,Rozelle(۲۰۰۲),*Rural Industrialization and Increasing Inequality: Emerging Patterns in China's Reforming Economy*
- Shen, Xiaoping and Laurence J. C. Ma (۲۰۰۵), *Privatization of Rural Industry and De Facto Urbanization from Below in Southern Jiangsu, China*.www.Elsevier.com /locate/ Geoforum
- Singha.S.kapur. A(۲۰۰۱) *Industriail Estates Planning and Manegment in India*.
- Singhal, S. & Kapur, A. (۲۰۰۲). In India-an Integrated Approach towards Industrial Ecology. *Journal of Environmental Management*, ۶۶
- Skinner, M. W (۲۰۰۰), *The Social and Environmental Impact of Rapid Rural Industrialization: Local Regulation Zhejiang Province. Faculty of Graduate Studies, Universixy of Guelph*.
- Skinner , N ,M Alun , E.J.& Kuhn, R,G. (۲۰۰۳): "Social and EenvironmentalR in Rurl China", *GeoForam*, Vol.۳۴,No.۲
- Vepa Ram K. (۲۰۰۲) , Rural Industrilisation, Science Tee Entrepreneur, *Monthly* ,PP. ۱۲- ۲۴.
- Wang, X. (۲۰۰۱). *Practicum Report Rural Industrialization in China*. Saint Marys University.
- Wheitz, R. (۲۰۰۶) , *Regional Planning for Development Countries*, London : Blackwell.
- Yao, Y. (۱۹۹۹). Rural [ndustry and Labor Market Integration in Eastern China. *Journal of Development Economics*, Vol. ۵۹, Issue. ۲.